

Den enskildes val av rättsligt biträde

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2008/09:232 Den enskildes val av rättsligt biträde.

Regeringen föreslår i propositionen att ett rättsligt biträdes rätt till ersättning av allmänna medel endast i undantagsfall ska omfatta de merkostnader för tidsspillan och utlägg som uppstår på grund av att biträdet har sin verksamhet på en avlägsen ort. Det föreslås vidare att den domstol eller förvaltningsmyndighet som förordnar ett rättsligt biträde på begäran ska lämna förhandsbesked i frågan om ersättningen får avse merkostnader som uppstår på grund av avstånd. Enligt förslaget skapas det även en möjlighet för den enskilde och biträdet att komma överens om att den enskilde helt eller delvis ska stå för de skäliga merkostnader som uppkommer och som inte ersätts av allmänna medel. Det övergripande syftet med regeringens förslag är att förbättra möjligheterna för den enskilde att välja rättsligt biträde.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen och utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	4
Den enskildes val av rättsligt biträde	4
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	6
Propositionen	6
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	7

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i rättshjälpslagen (1996:1619).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:232.

Stockholm den 10 november 2009

På justitieutskottets vägnar

Thomas Bodström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Thomas Bodström (s), Inger Davidson (kd), Henrik von Sydow (m), Krister Hammarbergh (m), Margareta Persson (s), Ulrika Karlsson i Uppsala (m), Johan Linander (c), Elisebeht Markström (s), Johan Pehrson (fp), Karl Gustav Abramsson (s), Inge Garstedt (m), Christer Adelsbo (s), Helena Bouveng (m), Lena Olsson (v), Kerstin Haglö (s), Otto von Arnold (kd) och Mehmet Kaplan (mp).

Utskottets överväganden

Den enskildes val av rättsligt biträde

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag.

Bakgrund

Europeiska kommissionen har inlett ett överträdelseärende mot Sverige med anledning av att det i rättshjälpslagen (1996:1619) föreskrivs att en rättssökandes förslag till rättshjälpsbiträde kan frångås om det medför avsevärt ökade kostnader. Kommissionen anser att regleringen i praktiken utgör ett hinder mot förordnande av rättshjälpsbiträden som är etablerade i andra medlemsstater och har i ett motiverat yttrande i februari 2008 gjort gällande att Sverige inte uppfyller sina skyldigheter enligt artikel 49 i EG-fördraget som uppställer förbud mot inskränkningar i den fria rörligheten för tjänster inom gemenskapen (KOM:s ref SG [2008] D/200455, ärendenummer 2005/4709).

Regeringen har i sitt svar på det motiverade yttrandet den 31 mars 2008 bestritt Kommissionens påstående om fördragsbrott (UD2008/4458/RS). I svaret har regeringen dock anført att det, i den situation som har uppkommit, finns skäl att överväga en ändring av den nationella lagstiftningen på den punkt som har ifrågasatts.

Mot den angivna bakgrunden har inom Justitiedepartementet utarbetats promemorian Den enskildes val av rättsligt biträde (Ds 2008:85). I promemorian lämnas förslag till förändringar av reglerna om förordnande av och ersättning till rättshjälpsbiträde, offentlig försvarare, målsägandebiträde och offentligt biträde. Promemorian har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2008/10605/DOM).

Regeringens förslag har granskats av Lagrådet, som har lämnat förslaget utan erinran.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas frågor som rör förordnanden av och ersättning till rättshjälpsbiträden, offentliga försvarare, målsägandebiträden och offentliga biträden. Det övergripande syftet med de förslag som lämnas är att förbättra möjligheterna för den enskilde att välja sådant rättsligt biträde.

Enligt nuvarande regler ska den person som den enskilde föreslår till rättsligt biträde inte förordnas om det skulle medföra avsevärt ökade kostnader, vilket typiskt sett är fallet när biträdet har sin verksamhet långt ifrån den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen hanteras. Det

föreslås att detta hinder för den enskilde att få önskat biträde tas bort. I stället ska biträdets rätt till ersättning av allmänna medel endast i undantagsfall omfatta de merkostnader för tidsspillan och utlägg som uppstår på grund av att biträdet har sin verksamhet på en avlägsen ort. Genom denna förändring stärks det fria biträdesvalet utan att statens kostnadsansvar ökar.

För att det inte ska råda osäkerhet om i vilken omfattning ersättning betalas av allmänna medel, föreslås vidare att den domstol eller förvaltningsmyndighet som förordnar ett rättsligt biträde på begäran ska lämna förhandsbesked i frågan om ersättningen får avse merkostnader som uppstår på grund av avstånd.

För att ge reformen ett större genomslag föreslås också att det skapas en möjlighet för den enskilde och biträdet att komma överens om att den enskilde helt eller delvis ska stå för de skäligena merkostnader som uppkommer och som inte ersätts av allmänna medel. Detta sker genom att det införs ett begränsat undantag från förbudet för biträden att förbehålla sig eller ta emot ersättning av den enskilde utöver vad som ersätts av staten.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i *bilaga 1* och lagförslagen finns i *bilaga 2*.

Utskottets ställningstagande

Propositionen har inte föranlett något motionsyrkande eller några andra erinringar under utskottsbehandlingen. Utskottet finner att regeringens lagförslag är ändamålsenligt utformade och bör antas.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen antar de i propositionen framlagda lagförslagen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:232 Den enskildes val av rättsligt biträde:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i rättshjälpslagen (1996:1619).

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 5 och 10 §§ rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

5 §¹

Till offentlig försvarare *skall* förordnas advokat, som *finnes* lämplig *därtill*. Om särskilda skäl *föreligga*, må till sådan försvarare utses annan lämplig person, som avlagt för behörighet till *domar- ämbete föreskrivna kunskapsprov*. Företrädesvis bör *anlitas* någon, som vid *rätten brukas* som rättegångsombud.

Har den misstänkte till offentlig försvarare föreslagit någon, som är behörig *därtill*, *skall han* förordnas, om *ej hans anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller eljest särskilda skäl föranleda annat*.

Till offentlig försvarare *ska* förordnas *en* advokat som är lämplig *för uppdraget*. Om *det finns* särskilda skäl, *får* till sådan försvarare utses *någon* annan lämplig person som *har* avlagt *de kunskapsprov som är föreskrivna* för behörighet till *domaranställning*. Företrädesvis bör *det förordnas* någon som *brukar förekomma* som rättegångsombud vid *domstolen*.

Har den misstänkte till offentlig försvarare föreslagit någon som är behörig *för uppdraget*, *ska denne* förordnas, om *det inte finns* särskilda skäl *mot det*.

10 §²

Offentligt försvarare har rätt till skälig ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ersättningen för arbete *skall* bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av *den* timkostnadsnorm *som regeringen fastställer*.

En offentlig försvarare har rätt till skälig ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ersättningen för arbete *ska* bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av *en* timkostnadsnorm. *Regeringen meddelar föreskrifter om timkostnadsnormen*.

¹ Senaste lydelse 1972:430.

² Senaste lydelse 1996:1624.

Timersättningen får avvika från timkostnadsnormen, om den skicklighet och den omsorg som uppdraget utförts med eller andra omständigheter av betydelse ger anledning till det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställer den taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen i vissa fall samt meddelar föreskrifter om beräkning av ersättningen för tidsspillan.

När ersättningen bestäms ska i vissa fall en taxa tillämpas. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om taxan och om beräkning av ersättningen för tidsspillan.

Ersättningen till offentlig försvarare får endast om det finns särskilda skäl avse de merkostnader för tidsspillan och utlägg som har uppstått på grund av att försvararen har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen. På begäran av den misstänkte eller den föreslagna offentlige försvararen ska förhandsbesked lämnas i frågan om sådana merkostnader omfattas av rätten till ersättning.

En offentlig försvarare får inte förbehålla sig eller ta emot ersättning av den misstänkte. Har detta skett är förbehållet utan verkan och den offentlige försvararen *skall* till den misstänkte betala tillbaka vad han eller hon *uppburit*.

En offentlig försvarare får inte förbehålla sig eller ta emot ersättning av den misstänkte. Har detta skett är förbehållet utan verkan och den offentlige försvararen *ska* till den misstänkte betala tillbaka vad han eller hon *har tagit emot*. Den offentlige försvararen får dock förbehålla sig och ta emot skälig ersättning för tidsspillan och utlägg som enligt fjärde stycket inte omfattas av försvararens rätt till ersättning av allmänna medel.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.
 2. Äldre bestämmelser ska gälla för offentliga försvarare som har förordnats före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i rättshjälpslagen (1996:1619)

Häriigenom föreskrivs att 26, 27 och 29 §§ rättshjälpslagen (1996:1619) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §

Till rättshjälpsbiträde får förordnas advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan som är lämplig för uppdraget. Har den rättssökande själv föreslagit någon som är lämplig, *skall* denne förordnas, om det inte *medför avsevärt ökade kostnader eller det i övrigt* finns särskilda skäl mot det. Ett biträde får entledigas om det finns skäl till det.

Till rättshjälpsbiträde får förordnas *en* advokat, *en* biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan som är lämplig för uppdraget. Har den rättssökande själv föreslagit någon som är lämplig, *ska* denne förordnas, om det inte finns särskilda skäl mot det. Ett biträde får entledigas om det finns skäl till det.

Byte av biträde får ske efter särskilt tillstånd och bara om det finns särskilda skäl. Om byte av biträde har skett en gång, får nytt byte ske endast om det finns synnerliga skäl.

Ett biträde får sätta en advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå i sitt ställe (substitution) om det inte medför en beaktansvärd ökning av kostnaderna. I övrigt får substitution endast ske efter särskilt tillstånd.

27 §

Ett rättshjälpsbiträde har rätt till skälig ersättning för arbete, tidspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ersättningen för arbete *skall* bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av *den* timkostnadsnorm som *regeringen fastställer*. Timersättningen får avvika från timkostnadsnormen om den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med eller andra omständigheter av betydelse ger anledning till det. Ersättning till rättshjälpsbiträde får inte avse kostnader för anlitande av tekniskt biträde.

Ett rättshjälpsbiträde har rätt till skälig ersättning för arbete, tidspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ersättningen för arbete *ska* bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av *en* timkostnadsnorm. *Regeringen meddelar föreskrifter om timkostnadsnormen*. Timersättningen får avvika från timkostnadsnormen, om den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med eller andra omständigheter av betydelse ger anledning till det. Ersättning till rättshjälpsbiträde får inte avse kostnader för anlitande av tekniskt biträde.

Ersättningen till rättshjälpsbiträde får endast om det finns särskilda skäl avse de merkost-

nader för tidsspillan och utlägg som har uppstått på grund av att biträdet har sin verksamhet långt ifrån den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen hanterats. På begäran av den rättssökande eller det föreslagna rättshjälpsbiträdet ska förhandsbesked lämnas i frågan om sådana merkostnader omfattas av rätten till ersättning.

Ersättning för arbete före ansökan kan endast avse arbete som varit av mindre omfattning eller av brådskande art. Vid biträdesbyte enligt 26 § andra stycket gäller motsvarande i fråga om det nya bitrådets rätt till ersättning för arbete som utförts före beslutet om byte.

Om biträdet genom vårdslöshet eller försummelse har föranlett kostnad för rättshjälpen, *skall* detta beaktas vid ersättningsbestämmande. Om biträdet missbrukat sin behörighet att besluta om utredning enligt 17 § eller om substitution enligt 26 § eller om det annars finns särskilda skäl, får ersättningen sättas ned.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställer taxor som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning i vissa fall samt meddelar föreskrifter om beräkning av ersättningen för tidsspillan.

Om biträdet genom vårdslöshet eller försummelse har föranlett kostnad för rättshjälpen, *ska* detta beaktas när ersättningen bestäms. Om biträdet har missbrukat sin behörighet att besluta om utredning enligt 17 § eller om substitution enligt 26 § eller om det annars finns särskilda skäl, får ersättningen sättas ned.

När ersättningen bestäms ska i vissa fall en taxa tillämpas. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om taxan och om beräkning av ersättningen för tidsspillan.

29 §

Ett rättshjälpsbiträde får inte förbehålla sig eller ta emot ersättning av sin huvudman utöver vad som följer av 27 §. Har detta skett är förbehållet utan verkan och biträdet *skall* till huvudmannen betala tillbaka vad han eller hon har tagit emot för mycket.

Ett rättshjälpsbiträde får inte förbehålla sig eller ta emot ersättning av sin huvudman utöver vad som följer av 27 §. Har detta skett är förbehållet utan verkan och biträdet *ska* till huvudmannen betala tillbaka vad han eller hon har tagit emot för mycket. *Rättshjälpsbiträdet får dock förbehålla sig och ta emot skälig ersättning för tidsspillan och utlägg som enligt 27 § andra stycket inte omfattas av bitrådets rätt till ersättning.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

2. Äldre bestämmelser ska gälla för biträden som har förordnats före ikraftträdandet.